

**"BARKAMOL AVLODNI TARBIYALASHDA MUSIQA
MADANIYATINI XORIJ TIZIMI STEAM ORQALI
SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLAR"**

Qurbonaliyeva Sohobaxon Xolmuhammad qizi ¹

¹ *Farg'ona davlat universiteti 2-bosqich magistranti.*

E-mail: abdullayevabashoratxon31@gmail.com

ORCID ID 0009-0004-8911-1467

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received:13.05.2025

Revised: 14.05.2025

Accepted:15.05.2025

KALIT SO'ZLAR:

*musiq madaniyati,
barkamol avlod, STEAM
ta'limi, pedagogik shart-
sharoit, xorijiy tajriba,
ta'lim islohotlari.*

Mazkur maqolada musiqa madaniyatini barkamol avlod tarbiyasida qo'llashning pedagogik shart-sharoitlari tahlil qilinadi. Xususan, STEAM ta'lim tizimi orqali musiqa darslarini samarali tashkil qilish tajribalari, xorijiy mamlakatlar (AQSh, Yaponiya) tajribasi hamda O'zbekistondagi islohotlar asosida ilmiy-nazariy asoslar bayon etilgan. Shuningdek, yosh avlodni estetik, ma'naviy va ijodiy rivojlantirishda musiqa madaniyatining o'rni yoritiladi.

KIRISH. Musiqa madaniyati darslarida o'quvchilar ta'lim olish orqali milliy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirishni o'rganishlari zarur. Dunyoning ayrim rivojlangan mamlakatlarida musiqa pedagogikasidan juda keng foydalaniladi. Misol uchun Yaponiyada musiqa pedagogikasi eng muhim sohallardan biri bo'lib maktab va maktabgacha ta'lim muassasalarida o'qitililib kelinmoqda. Aytish joizki Yaponiya ixtirolari va kashfiyotlari orqali rivoj topgan va dunyoni larzaga keltirayotgan buyuk mamlakatlardan biridir. Shubhasiz odamlar orasida nima uchun bu mamlakat aynan musiqa pedagogikasiga shunday katta e'tibor bermoqda, texnika texnologiyalarni yaratish uchun matematika yoki fizika fanlarining o'zi yetarli emasmi degan savol tug'uladi. Lekin asl haqiqat shundaki Yaponiya yoshlari bolaligidanoq musiqa pedagogikasi orqali tassavur qilish va

ixtirochilik qobiliyatlarini rivojlantirib olishadi. Musiqa ularga keng fikirlash va olamga boshqacharoq ko'z bilan qarashni o'rgatadi. Shu tariqa Yaponiya ijodkorlik va ixtirochilik mamlakatlaridan biri bo'lib bir necha yillardan buyon dunyo ahlini hayratga solib kelmoqda. Yana bir dunyoning eng rivojlangan mamlakati bo'lmish Amerikada esa STEAM ta'lim tizimi bugungi kunda o'zining yuksak natijalarini ko'rsatib bermoqda. Bu tizim orqali mamlakat beshta eng muhim yo'nalishlarni rivojlantirib kelmoqda va shu yo'nalishlardan biri albatta san'at yo'nalishidir. Shu o'rinda Mamlakatimiz O'zbekistonda ham ta'lim sohasida ko'plab islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, Prezidentimiz Shavkat Mirziyoevning 29-apreldagi [farmoni](#) bilan Xalqi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi va uni joriy yilda amalga oshirish uchun yo'l xaritasini tasdiqladi. Shuni aytish lozimki yo'l xaritalari har yil uchun alohida qabul qilinadi.

Hujjat mazmuni bo'yicha xalq orasidagi bor bo'lgan ba'zi muammo va kamchiliklar sanab o'tilgan.

Demak hujjat mazmuni: Inson kapitalini mehnat bozorida va umuman mamlakatda o'quvchining raqobatbardoshlik darajasini belgilovchi asosiy omil sifatida rivojlantirish xalqi tizimining strategik maqsadi etib belgilandi. Mazkur konsepsiya tizimini rivojlantirishning quyidagi yo'nalishlarini belgilab berildi: uzluksiz tizimi mazmunini sifat jihatidan yangilash, shuningdek professional kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish;

- o'qitish metodikasini takomillashtirish, -tarbiya jarayoniga individuallashtirish tamoyillarini bosqichma-bosqich tatbiq etish;
- xalqi sohasiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va innovatsion loyihalarni joriy etish;
- xalqi muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash va byudjetdan mablag' bilan ta'minlashning samaradorligini oshirish;
- yoshlarni tarbiyalash va ularning bandligini ta'minlashda maktabdan tashqari muassasalarning zamonaviy usullari va yo'nalishlarini joriy etish;
- davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish hisobiga davlat tizimida raqobat muhitini kengaytirish;
- yoshlar -tarbiyasi uchun qo'shimcha sharoitlar yaratishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlarni o'z ichiga olgan beshta tashabbusni amaliyotga tatbiq etish;
- Xalq tizimida faoliyat ko'rsatishning jozibadorligini oshirish maqsadida umumiy o'rta ta'lim muassasalari xodimlarining mehnatiga haq to'lash, moddiy rag'batlantirish va ijtimoiy himoya qilish darajasini bosqichma-bosqich oshirib borishi lozim.

O'zbekiston Respublikasi ham 2030 yilga kelib PISA ya'ni The Programme for International Student Assessment dasturida xalqaro miqyosda o'quvchilarni baholash dasturi reytingi bo'yicha jahonning birinchi 30 ta ilg'or mamlakati qatoriga kirishiga erishish ko'zda tutiladi.

Konsepsiyaga binoan 2030 yilga kelib O'zbekiston PISA The Programme for International Student Assessment o'quvchilarning sohasidagi yutuqlarini baholash bo'yicha xalqaro dastur reytingi bo'yicha jahonning birinchi 30 ta ilg'or mamlakati qatoriga kirishiga erishish belgilab qo'yilgan.

Shuningdek, konsepsiyaga muvofiq, quyidagi ishlar amalga oshiriladi:

- xalqi muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash hamda byudjetdan mablag' bilan ta'minlashning samaradorligini oshirish;
- yoshlarni tarbiyalash va ularning bandligini ta'minlashda maktabdan tashqari muassasalarining zamonaviy usullari va yo'nalishlarini joriy etish;
- davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish hisobiga davlat tizimida raqobat muhitini kengaytirish;
- umumiy o'rta muassasalari xodimlarining mehnatiga haq to'lash, moddiy rag'batlantirish va ijtimoiy himoya qilish darajasini bosqichma-bosqich oshirib borish;

Konsepsiya xalq orasida mavjud muammolarni aniqlaydi. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarini boshqarishda qator muammolar mavjud. Jumladan, maktablar metodik, moddiy-texnik jihatdan ta'minlash va moliyalashda davlat tashkilotlari tomonidan qo'llab-quvvatlanmaydi. Kadrlar bilan ta'minlash borasida ham kamchiliklardan holi emas.

Ushbu muddatga qadar STEAM-fanlarni hisobga olgan holda innovatsion iqtisodiyot talablariga javob beruvchi yangi davlat standartlari va dasturlari joriy etilishi lozim.

Agar ushbu qisqartmani yoysak, quyidagi ma'nolarini anglatishini bilib olamiz: STEAM bu — S — science, T — technology, E — engineering, A — art va M — math. Ingliz tilidan birma bir tarjima qiladigan bo'lsak bu jamlanma shunday ma'nolarga ega bo'ladi: tabiiy fanlar, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika.

Ushbu yo'nalishlar zamonaviy dunyoda eng mashhur bo'lib kelayotganini unutmasligimiz zarur. Shuning uchun bugungi kunda STEAM tizimi asosiy tendentsiyalardan biri sifatida rivojlanib kelmoqda. STEAM yo'nalishi va amaliy yondashuvni qo'llash, shuningdek, barcha beshta sohani yagona tizimiga integratsiyalashuviga asoslangan.

STEAM yondashuvi o'quv samaradorligiga qanday ta'sir qiladi?

Uning asosiy g'oyasi shundan iboratki, amaliyot nazariy bilimlar singari muhimdir. Ya'ni, o'rganish paytida biz nafaqat miyamiz bilan, balki qo'limiz bilan ham ishlashimiz kerak. Faqat sinf devorlarida o'rganish tez o'zgaruvchan dunyo bilan ham qadam emas. STEAM yondashuvining asosiy farqi shundaki, bolalar turli xil mavzularni muvaffaqiyatli o'rganish uchun ham miyani, ham qo'llarini ishlatadilar. Ular olgan bilimlarni o'zlari «uqib oladilar».

STEAM nafaqat o'qitish usuli, balki fikrlash tarzidir.

STEAM muhitida bolalar bilimga ega bo'ladilar va darhol undan foydalanishni o'rganadilar. Shuning uchun, ular o'sib ulg'ayganlarida va hayotiy muammolarga duch kelganda, atrof muhitning ifloslanishi yoki global iqlim o'zgarishi bo'ladimi, bunday murakkab masalalarni faqat turli sohalaridagi bilimlarga tayanib va birgalikda ishlash orqali hal qilish mumkinligini tushunadilar. Bu yerda faqat bitta mavzu bo'yicha bilimga tayanish yetarli emas.

STEAM yondashuvi bizning borliqqa va dunyoga bo'lgan qarashimizni o'zgartirmoqda.

Amaliy qobiliyatga e'tibor berib, talabalar o'zlarining irodasini, ijodkorligini, moslashuvchanligini rivojlantiradi va boshqalar bilan hamkorlik qilishni o'rganadi. Ushbu ko'nikmalar bilimlarning asosiy vazifasini tashkil etadi. Ya'ni bu butun tizimni nimaga intilishini ko'rsatib beradi.

Savol ushbu yangi yondashuv qanday paydo bo'ldi?

Bu nazariya va amaliyotni birlashtirishning mantiqiy natijasidir. STEAM Amerikada ishlab chiqilgan. Ba'zi maktablar bitiruvchilarning martabalarini e'tiborga olishdi va fan, texnologiya, muhandislik va matematika kabi fanlarni birlashtirishga qaror qilishdi va STEM tizimi shu tarzda shakllandi. (Fan, texnika, muhandislik va matematika). Keyinchalik bu erda Art qo'shildi va endi STEAM oxirigacha shakllandi. O'qituvchilar ushbu mavzular, aniqrog'i ushbu fanlardan bilimlar kelajakda talabalarning yuqori malakali mutaxassis bo'lib yetishishiga yordam beradi, deb hisoblashadi. Oxir oqibat, bolalar yaxshi bilim olishga intilishadi va uni darhol amalda qo'llashadi.

So'nggi o'n yilliklardagi o'zgarishlar yoqimli, ammo shu bilan birga bizni havotirlantiradi. Ushbu yangi narsalarning ixtiro qilinishi bilan odamlar ilgari duch kelmagan ko'plab yangi muammolar mavjud. Har kuni yangi ish turlari va hattoki butun kasbiy sohalar paydo bo'ladi, shuning uchun zamonaviy o'qituvchilar o'qitadigan bilimlari va mahoratlari vaqt talablariga javob beradimi yoki yo'qmi deb o'ylashlari kerak.

O'zingizning g'oyangizni topishga bilim yordam beradi, ammo haqiqiy ish bu g'oyani haqiqatga aylantiradi.

Agar biz an'anaviy ning asosiy maqsadi bilimlarni o'rgatish va bu bilimlardan fikrlash va ijod qilish uchun foydalanish deb aytsak, STEAM yondashuvi bizni olgan bilimlarni haqiqiy ko'nikmalar bilan birlashtirishga o'rgatadi. Bu maktab o'quvchilariga nafaqat ba'zi bir g'oyalarga ega bo'lish, balki ularni amalda qo'llash va amalga oshirish imkoniyatini beradi. O'sha. haqiqatda ishlatilishi mumkin bo'lgan bilimgina haqiqatan ham qadrlidir.

STEAM yondashuvining eng mashhur namunasi — [Massachusetts Texnologiya Instituti](#) (MIT). Ushbu dunyo universitetining shiori «Mens et Manus» (Aql va qo'l). Massachusetts Texnologiya Instituti bolalarga STEAM tushunchasini oldindan o'rganish va tanishish imkoniyatini berish uchun STEAM kurslarini ishlab chiqdi va hattoki ba'zi muassasalarida STEAM o'quv markazlarini yaratdi.

Statistikaga ko'ra, 2011 yildan buyon STEAM-kasblarga bo'lgan talab darajasi 17% ga oshdi, oddiy kasblarga bo'lgan talab esa faqat 9,8% ga oshdi, bu esa butun dunyo bo'ylab ushbu tizimiga katta talabni ko'rsatadi.

Lekin bunday yuqori talab nima bilan bog'liq? Ko'pgina mamlakatlarda STEAM- ba'zi sabablarga ko'ra ustuvor ahamiyatga ega:

Yaqin kelajakda dunyoda va shuning uchun O'zbekistonda muhandislar, yuqori texnologiyali ishlab chiqarish mutaxassislariga talab juda yuqori bo'ladi.

Uzoq kelajakda biz tabiiy fanlar bilan birgalikda texnologiya va yuqori texnologiyali ishlab chiqarish bilan bog'liq bo'lgan kasblarga ega bo'lamiz, ayniqsa bio va nanotexnologiya mutaxassislariga katta talab bo'ladi.

Mutaxassislar texnologiya, tabiiy fanlar va muhandislikning turli sohalaridan keng qamrovli va tajribaga muhtoj bo'ladi.

Integratsiyalashgan

Xo'sh, bu tizimi va fanlarni o'qitishning an'anaviy usuli o'rtasidagi farq nima? STEAM- o'quvchilar ilmiy usullarni amalda qanday qo'llashni tushunishga kirishadigan aralash muhitni nazarda tutadi. Ushbu dastur bo'yicha talabalar, matematika va fizika bilan bir qatorda, o'z robotlarini ishlab chiqadigan va ishlab chiqaradigan [robotlarni](#) o'rganadilar. Darslarda maxsus texnologik uskunalar ishlatiladi.

2014-yilda Quddusda bo'lib o'tgan «STEAM forward» xalqaro konferensiyasida quyidagi bayonotlar bildirildi:

- Bolalarni STEAMga jalb qilish. Ushbu maktabgacha yoshdan boshlab boshlanishi kerak, shuning uchun dasturlarni bolalar bog'chalariga kiritish kerak.

- Fan tili ingliz tilidir. Agar ilm-fanni o'rganish va olim bo'lishni istasangiz, bu tilni bilishingiz kerak.

- Qizlar uchun Steam- dasturlari kerak. Ilm-fan sohasidagi qizlar, ularning tartiblilik tufayli, o'g'il bolalar qila olmaydigan narsalarni qilishlari mumkin.

- Science is fun! Ilm-fan quvnoq bo'lishi kerak, u o'quvchilar uchun qiziqarli va o'ziga jalb qiluvchi bo'lishi kerak.

Xulosa qilib aytganda, shuni ta'kidlashni istardikki, an'anaviy o'qitish uslublari bilan taqqoslaganda, o'rta maktabdagi STEAM yondashuvi bolalarni tajribalar o'tkazishga, modellar tuzishga, mustaqil ravishda musiqa va filmlar yaratishga, o'z g'oyalarini haqiqatga aylantirishga va yakuniy mahsulotni yaratishga undaydi. Ushbu yondashuvi bolalarga nazariya va amaliy ko'nikmalarni samarali tarzda birlashtirishga imkon beradi va universitetga kirish va keyingi o'qishni osonlashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. — T.: Ma'naviyat, 2008.
2. Jo'rayev M. Musiqa ta'limining nazariyasi va metodikasi. — T.: O'qituvchi, 2015.
3. Axmedov S. Musiqa madaniyatining asoslari. — T.: Fan, 2019.
4. Abdurahmonova D. STEAM ta'lim tizimi va innovatsion yondashuvlar. — T.: Ilm Ziyo, 2022.
5. Farobiy. Musiqa ilmi haqida risola. — T.: Gafur G'ulom nomidagi nashriyot, 1993.
6. Qodirova M. Ta'limda integratsiya: STEAM yondashuv. // Pedagogik ta'lim jurnali. — 2021, №2.
7. Mahkamova N. Barkamol avlod tarbiyasida san'atning roli. — Andijon: Ilm va taraqqiyot, 2020.
8. The Importance of Music in the Development of Children. — National Association for Music Education (NAfME), USA, 2021. www.nafme.org
9. STEAM Education in Japan: Government Initiatives and School Practice. — Journal of Science Education, 2020.